

Mr. van den Bergh is een volbloed S. D. A. P.'er. En tevens is hij een voorstander van evenredige vertegenwoordiging. Dit zijn wij ook, en in zoover kunnen we dus hand in hand gaan. Maar de heer v. d. Bergh, omdat hij een volbloed S. D. A. P'er is, d.w.z. een ras-echt en blijkbaar volkomen oprecht aan ijdter van de parlementaire zeteljacht, overdrijft zijn bewondering voor de E. V. tot het ongerijmdé. Reeds op de eerste bladz. beweert hij, dat „de beteekenis van de E. V. . . . een nóg grootere is dan die van het alg. kiesrecht”. Men zou kunnen vragen, hoe 't mogelijk is dat een stelsel van verkiezings-techniek nog belangrijker wordt geacht dan het primaire beginsel van het kiesrecht; maar men begrijpt dit als men des schrijvers juichkreet leest:

„De E. V. beteekent voor de S. D. A. P. niet minder dan een haast onafzienbare stoet van nieuwe Kamer- en vooral van nieuwe Staten- en Gemeenteraadsleden. En meent nu niet, lezers, dat dit een voor-spelling is, die, als zoovele andere, evengoed net andersom kan uitvallen. Neen, daar helpt geen moedertje-lief aan; die zetels worden door ons in de wacht gesleept.”

Bij een schrijver, die deze zeteltjes-sleeperij een „machtsvermeerdering” noemt „nog veel belangrijker dan die, door het alg. kiesrecht veroorzaakt”, kan men niet meer volstaan met te spreken van parlementair crétinisme; neen hier is de diagnose: volslagen parlementair idiotisme.

B. C.

* * *

MAX PACKER, *De Vaderlandsche nijverheid in komende jaren*. A. E. Kluwer, 1916.

De schrijver wijst er op, dat in de komende jaren de industrieele strijd feller en zwaarder zal worden; en bereiden de industrieelen zich niet bijtijds daarop voor, dan zullen zij als enkelingen er voor staan als „een Papoea met pijl en boog optrekkend tegen een met repeteergeweren gewapende patrouille Europeanen”. De buitenlandsche industrie is sterk door organisatie en door voortdurende staatshulp. Dus is ook voor de Nederlandsche industrie noodig: *samenwerking*; en de *regering* moet deze samenwerking aanmoedigen en ondersteunen — en tegelijk controleeren, opdat uit deze organisaties geen monopolies worden, die het publiek uitplunderen. Hij weerlegt de bezwaren: zeker, de zelfstandigheid gaat daarbij gedeeltelijk weg; maar die is toch niet te handhaven, dus óf gedwongen afhankelijk van buitenlandsche industrieele machten, óf vrijwillig een Nederlandsche combinatie vormen. Overigens ziet men vooral aan het gehalte der weerlegde bezwaren hoe pietluttig de gedachtenwereld van de Hollandsche industrieele bourgeoisie nog is. De schrijver wil dus bedrijfsconcentratie; maar niet die van de Deutsche industrie, waar de banken tot meesters van de fabrieken zijn geworden. Hij wil een *nijverheidskredietbank*, koöperatief, met staats-hulp, die aan de fabrieken niet-opzegbaar krediet geeft en die verder filialen en agenten in het buitenland heeft, om de export te steunen. Dat wil dus zeggen: het bankkapitaal — als koöperatie der industrieelen desnoods klein beginnend — als dienaar van het industriekapitaal inplaats van omgekeerd, opdat niet de banken met alle oprichtingswinsten gaan

strijken. Een bekoorlijke idylle — juist in den tijd, dat de Nederlandsche banken al meer en meer houvast krijgen op de grootindustrie, en deze samen den weg der monopolies opgaan.

Deze brochure — met zijn 55 bladzijden groot aanhangsel, waarin de anti-trustwetten van Amerika, Canada en Australië zijn afgedrukt — is in den nationalistischen vorm van strijd tegen het buitenland tegelijk een protest en reaktie der kleinindustrie tegen de beginnende grootkapitalistische concentratie, in dien vorm, dat aan deze kleine industrie ook den weg van organisatie gewezen wordt. Het is dus een typische *middenstandsbrochure*, niet in de vroegere maar in de komende betekenis van het woord middenstand. Het woord beteekent niet meer de kleine handwerksbaasjes van anno nul, en ook niet de winkeliers, als in de middenstands beweging der jaren negentig. In de komende tijden zijn het de *kleinkapitalistische industrieelen*, die onder de raderen van de groote bank- en nijverheidsconcentratie dreigen te komen, en wier verzet het nieuwe middenstandsprobleem zal vormen. A. P.

* * *

Dr. H. W. PH. E. VAN DEN BERGH VAN
EYSINGA, *Religie of Socialisme?* — A'dam,
J. J. Bos & Co.

Dat is nu waarachtig de derde schrijver over een onderwerp waar hij niets van afweet! De religie laat ik daar — maar zijn kennis van het socialisme heeft hij hoogstens van Treub. Een citaat maar weer: „Dat socialisme, het faalde niet, maar het kwam tot inkeer, het kwam tot het besef, ook onder ons, dat het niet genoeg is om zich te laten drijven op den maatschappelijken stroom, dat er nog iets anders is dan de krachten van voortbrenging, dat deze alleen de waereld niet beheerschen, dat er ook *menschen* zijn, dat *gij* er zijt en dat *ik* er ben, dat de *geest* er is...”

Van den Bergh van Eysinga noemde zich al jaren socialist. Heeft *hij* bijgeval pas met den oorlog den geest mitsgaders zichzelf en zijn medemenschen ontdekt? Nogal raar voor een theoloog! v. S.

* * *

SALOMON DEMBITZER, *Ghetto-schetsen*. —
A'dam, Uitgevers-Mij. „Ontwikkeling”.

Hoe komt men er toe, van zulk een prul een vertaling te geven? Niet alleen is het uiterst banaal en oppervlakkig, doorgaans op het kindcrachtige af, gespeend van alle eigen kijk of diepere aandoening, in een slechten en ouderwetsch-conventioneelen stijl geschreven — maar daarenboven is het nog doortrokken van weêr zoetsappigheid, van kruiperigheid jegens de grootheid en van een stuitend haken naar geld, eigenschappen waarvoor de toestanden in het Galicische ghetto ongetwijfeld de verklaring geven, maar die nu eenmaal den dus beladene als auteur onmogelijk maken. Wat zegt men van zulk gekwijn als in deze onbeholpen zinnen:

„Thans echter zoude men die vroegere armoedige levens amper herkennen. De uiterlijke herschepping is vooral verbazingwekkend. Van top tot teen zijn het andere menschen geworden. Men behoeft